

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุควาระวิกฤตเศรษฐกิจ โรงพยาบาลศูนย์ ในด้านการวางแผน การจัดระบบงาน การอำนวยความสะดวก และการควบคุมงาน เปรียบเทียบการบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุควาระวิกฤตเศรษฐกิจ โรงพยาบาลศูนย์ จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งบริหาร การได้รับการอบรมทางการบริหาร และภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วย

สมมติฐานในการวิจัย คือ หัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งบริหาร การได้รับการอบรมทางการบริหาร และระดับภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน จะปฏิบัติการบริหารการพยาบาลในยุควาระวิกฤตเศรษฐกิจแตกต่างกัน

ประชากร คือ หัวหน้าหอผู้ป่วยที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ.2542 จำนวน 25 โรงพยาบาล ประชากร 636 คน และพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ.2542 จำนวน 6,892 คน

กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 หัวหน้าหอผู้ป่วย ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) จากโรงพยาบาลศูนย์ 14 แห่ง จำนวน 300 คน เพื่อตอบแบบสอบถามการบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุควาระวิกฤตเศรษฐกิจ กลุ่มที่ 2 คือ พยาบาลวิชาชีพ ซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของหัวหน้าหอผู้ป่วย มาอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 3 เท่าของหัวหน้าหอผู้ป่วย รวม 900 คน เพื่อตอบแบบสอบถามภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ เครื่องมือชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับหัวหน้าหอผู้ป่วยตอบ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าหอผู้ป่วย ตอนที่ 2 แบบสอบถามการบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วย เป็นแบบ

มาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 128 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยสร้างเอง เครื่องมือชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถาม สำหรับพยาบาลวิชาชีพตอบ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ของพยาบาลวิชาชีพ ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วย โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามภาวะ ผู้นำของ พิสมัย ฉายแสง (2540) มาใช้ จำนวน 60 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า นำ เครื่องมือมาตรวจสอบความเที่ยงโดยใช้สูตร สัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค ได้ค่าความเที่ยง เรียงตามลำดับดังนี้ เครื่องมือชุดที่ 1 มีค่าความเที่ยง .9816 เครื่องมือชุดที่ 2 มีค่าความเที่ยง .9664

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองที่โรงพยาบาลสระบุรี และ ผ่านผู้ประสานงานในโรงพยาบาลที่เหลือ โดยรับแบบสอบถามคืนทางไปรษณีย์ จำนวน 13 โรงพยาบาล แบบสอบถามชุดที่ 1 ส่งไป 300 ฉบับ ได้รับคืนและเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 287 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.67 แบบสอบถามชุดที่ 2 ส่งไป 900 ฉบับ ได้รับคืนและเป็น แบบสอบถามที่สมบูรณ์ 861 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.67

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบเอฟ สถิติทดสอบที และสถิติครุสคัล-วอลลิส กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยนี้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ หัวหน้าหอผู้ป่วยและ พยาบาลวิชาชีพ

1.1 หัวหน้าหอผู้ป่วย มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวนมากที่สุด มีประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้าหอผู้ป่วยมากกว่า 10 ปี มีจำนวนมากที่สุด หัวหน้าหอผู้ป่วย ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร ส่วนหัวหน้าหอผู้ป่วยที่เคยได้รับการอบรมทางการ บริหาร จะได้รับการอบรมในหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางบริหารการพยาบาล ซึ่งใช้เวลา อบรม 3-4 เดือน จัดโดยทบวงมหาวิทยาลัย มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ หลักสูตรการบริหาร หอผู้ป่วย กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติงานในแผนกศัลยกรรม มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ แผนก

อายุกรรม และแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน กับแผนกผู้ป่วยนอก มีจำนวนน้อยที่สุด หัวหน้าหอผู้ป่วย ระบุว่า ผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อรายได้ของโรงพยาบาล อยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวนมากที่สุด ผลกระทบดังกล่าวส่วนใหญ่หัวหน้าหอผู้ป่วยมีความคิดเห็นว่า รายได้ของโรงพยาบาลลดลงเนื่องจากผู้ให้บริการไม่สามารถชำระค่ารักษาพยาบาลหรือชำระค่ารักษาพยาบาลได้บางส่วน ต้องขอความอนุเคราะห์จากแผนกสังคมสงเคราะห์ ของโรงพยาบาล และปริมาณผู้ป่วยใช้สิทธิบัตรประชาชนผู้มีรายได้น้อยเพิ่มมากขึ้น รองลงมาคือ มีความคิดเห็นว่า โรงพยาบาลต้องใช้งบประมาณอุดหนุนชดเชยการให้บริการผู้ป่วยที่บัตรสุขภาพมากขึ้น ข้อเสนอสังเกตอื่น ๆ คือ มีผู้ป่วยหนักกลับเพิ่มขึ้น ผู้ใช้บริการห้องพิเศษลดลง บางโรงพยาบาลต้องปิดหอผู้ป่วยชั่วคราว ผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อนโยบาย แผนงาน หรือโครงการของหอผู้ป่วย หัวหน้าหอผู้ป่วยระบุว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลางจำนวนมากที่สุด ผลกระทบดังกล่าวส่วนใหญ่คือ หัวหน้าหอผู้ป่วยมีความคิดเห็นว่า การเบิกวัสดุ เวชภัณฑ์ ครุภัณฑ์ลดลง รองลงมาคือ แผนงานหรือโครงการที่ใช้ค่าใช้จ่ายสูงถูกระงับหรือตัดลดลง เช่น แผนการขยายหอผู้ป่วย แผนการซ่อมแซมอาคารสถานที่ เป็นต้น ข้อเสนอที่น่าสนใจคือ ผลกระทบดังกล่าวทำให้ขวัญกำลังใจของบุคลากรลดลง

1.2 พยาบาลวิชาชีพ

พยาบาลวิชาชีพที่ประเมินภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วย มีอายุ 31-35 ปี จำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ อายุ 36-40 ปี และน้อยที่สุดคือ อายุมากกว่า 40 ปี ประสบการณ์ทำงานของพยาบาลวิชาชีพภายใต้การบังคับบัญชาของหัวหน้าหอผู้ป่วยคนปัจจุบัน มีประสบการณ์ 1 - 5 ปี จำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสบการณ์ 6 - 10 ปี และน้อยที่สุดคือ มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี ระดับการศึกษาของพยาบาลวิชาชีพปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวนมากที่สุด พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงานในแผนกศัลยกรรมมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ แผนกอายุกรรม และแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินกับแผนกผู้ป่วยนอก มีจำนวนน้อยที่สุด

2. ข้อมูลการบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ จำแนกโดยรวมและรายด้าน

2.1 ข้อมูลทั่วไปของบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

2.1.1 การวางแผน

2.1.1.1 การวางแผนด้านบุคลากร

ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญ ต้องศึกษาวิเคราะห์ ทบทวน ลักษณะงาน ความยากง่ายของงาน กิจกรรมการพยาบาลที่ต้องปฏิบัติ การจัดอัตรากำลังต้องสอดคล้องกับสภาพงาน มีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดอัตรากำลัง ต้องใช้การจัดเวรทดแทน การพัฒนาบุคลากร คำนึงถึงความจำเป็นเป็นหลัก สอดคล้องกับปัญหา ใช้วิธีการพัฒนาตนเอง เน้นการนำผลที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเสริมขวัญกำลังใจให้บุคลากรพยาบาล เป็นสิ่งจำเป็นต้องกำหนดไว้ในแผนการวางแผนบุคลากร ต้องคำนึงถึงการให้บริการพยาบาลที่มีคุณภาพ ประหยัด การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและความจำเป็นเป็นหลัก

2.1.1.2 การวางแผนด้านวัสดุอุปกรณ์

ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ หัวหน้าหอผู้ป่วยมีการคาดการณ์ความต้องการใช้วัสดุอุปกรณ์ โดยการจัดหา ควบคุม บำรุงรักษา และจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ เน้นการประหยัด การใช้คำนึงถึงความจำเป็นเป็นหลัก ป้องกันการรั่วไหล คำนึงถึงการบำรุงรักษา จัดเก็บเป็นระบบมากกว่า

2.1.1.3 การวางแผนด้านงบประมาณ

ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ หัวหน้าหอผู้ป่วยวางแผนการใช้งบประมาณ โดยคำนึงถึงการบริการการพยาบาลที่มีคุณภาพ การประหยัด ความต้องการของหน่วยงานและความจำเป็นเป็นหลัก มีมาตรฐาน ลดค่าใช้จ่าย ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2.1.2 การจัดระบบงาน

ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ การปรับเปลี่ยนสายการบังคับบัญชาให้สั้น กะทัดรัด กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน ทบทวนภาระงานการพยาบาลใหม่ ลดงานที่ไม่ใช่งานพยาบาล ปรับเปลี่ยนงานใหม่ นำการมอบหมายงานแบบ Case management มาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพบริการและลดค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ การจัดระบบวัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ ต้องประหยัด กำหนดมาตรฐานการใช้ ปรับเปลี่ยนชนิดและวิธีใช้วัสดุสิ้นเปลือง หมุนเวียนการใช้วัสดุการแพทย์และครุภัณฑ์ที่มีราคาแพง การจัดระบบงบประมาณ โดยการมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการกำหนดคุณลักษณะเครื่องมือเครื่องใช้ การจัดระบบงานต้องคำนึงถึงการบริการพยาบาลที่มีคุณภาพ การประหยัด ลดค่าใช้จ่าย และมีมาตรฐาน

2.1.3 การอำนวยความสะดวก

ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ผู้บริหารใช้วิธีการสั่งงานผสมผสานกันแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการเรียนรู้ที่นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสั่งงานการพยาบาล การประสานงานที่ดีผู้บริหารต้องวิเคราะห์ปัญหาการประสานงาน และหาวิธีการที่ดี

กว่าเดิมมาใช้ในการแก้ปัญหาการประสานงาน การนิเทศงานให้บุคลากรทำงานรวดเร็วขึ้น ไม่เกิดความผิดพลาด ใช้วัสดุอุปกรณ์และบุคลากรน้อย นำรูปแบบที่เลี้ยงมาใช้ในการนิเทศงาน การจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ โดยให้โอกาส อิศระในการทำงาน ให้มีส่วนร่วมในการทำงาน และให้ความสำคัญแก่บุคลากรทุกคนทุกระดับ ต้องประหยัด ใช้ต้นทุนต่ำ

2.1.4 การควบคุมงาน

ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ หัวหน้าหอผู้ป่วยต้องกำกับ ดูแล ตรวจสอบ ติดตาม ค้นหาอุปสรรค ข้อขัดข้อง เพื่อช่วยให้การบริการพยาบาลสามารถดำเนินไปตามแผนและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยมีการกำหนดมาตรฐาน เปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน ตรวจสอบที่ถ่วงมุ่งให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การแก้ไขที่ถูกต้อง เน้นการควบคุมตนเอง ควบคุมคุณภาพการพยาบาล ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการประหยัด ลดค่าใช้จ่าย

2.2 ข้อมูลระดับการบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

หัวหน้าหอผู้ป่วยมีการปฏิบัติกิจกรรมการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามรายด้านพบว่า ในด้านการวางแผน การจัดระบบงาน การอำนวยความสะดวกและการควบคุมงาน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเช่นกัน

3. ข้อมูลการบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจด้านการวางแผน จำแนกโดยรวมและรายด้านตามกระบวนการวางแผน

หัวหน้าหอผู้ป่วยมีการปฏิบัติกิจกรรมการบริหารงานในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจด้านการวางแผนโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามรายด้านพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนด้านวัสดุอุปกรณ์มากที่สุดคือ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนด้านบุคลากรอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนด้านงบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาตามขั้นตอนของกระบวนการวางแผนในแต่ละด้าน พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านบุคลากรในทุกขั้นตอนอยู่ในระดับเดียวกันคือ ระดับมาก การปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนด้านงบประมาณในขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์และการกำหนดแผน มีการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ใน

ระดับมาก ยกเว้นขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลและการกำหนดวิธีประเมินผล มีการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

4. ข้อมูลภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วย ตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพ

กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพ มีความเห็นว่าภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยอยู่ในระดับสูง โดยมีลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับสูง ได้แก่ การสร้างบารมี การคำนึงถึงเอกบุคคคลและการกระตุ้นปัญญา และมีภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดการโดยมีข้อยกเว้นอยู่ในระดับสูง และการให้รางวัล โดยมีเงื่อนไขอยู่ในระดับปานกลาง

5. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

หัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ปฏิบัติการบริหารในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามกระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวางแผน พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านของการวางแผน พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนทั้งด้านการวางแผนบุคลากรและการวางแผนด้านวัสดุอุปกรณ์ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นกิจกรรมการวางแผนด้านงบประมาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

2. การจักระบบงาน พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการจักระบบงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ปฏิบัติกิจกรรมการจักระบบงานโดยรวม มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของการจักระบบงาน ทั้งในด้านการกำหนดสายการบังคับบัญชา การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การมอบหมายงาน การจักระบบด้านวัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ และการจักระบบงบประมาณ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการจักระบบงานทั้ง 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. การอำนวยการ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการอำนวยการโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ปฏิบัติกิจกรรมการอำนวยการโดยรวมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของการอำนวยการ ซึ่งประกอบด้วย ด้านการสั่งงาน การประสานงาน การนิเทศงาน และการจูงใจ พบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมทั้งการสั่งงาน การประสานงานและการจูงใจแตกต่างกัน เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ปฏิบัติกิจกรรมทั้งการสั่งงาน การประสานงานและการจูงใจ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี

4. การควบคุมงาน พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการควบคุมงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านของการควบคุมงาน ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน คือ การกำกับ การดูแล การตรวจสอบ การติดตาม และการค้นหาอุปสรรคข้อขัดข้อง พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการควบคุมงาน ทั้งด้านการกำกับ การดูแล การตรวจสอบ การติดตาม ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการค้นหาอุปสรรค ข้อขัดข้อง พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการควบคุมงาน ด้านการค้นหาอุปสรรค ข้อขัดข้อง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการ

ศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ปฏิบัติกิจกรรมการค้นหาลูกปลื้ม ข้อขัดข้อง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี

6. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุควิกฤตเศรษฐกิจ โดยรวม และรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์ในตำแหน่งบริหาร

หัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งการบริหารแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการบริหารการพยาบาลในยุควิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

7. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุควิกฤตเศรษฐกิจ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามการอบรมทางการบริหาร

หัวหน้าหอผู้ป่วยที่เคยได้รับการอบรมทางการบริหารและไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร ปฏิบัติการบริหารในยุควิกฤตเศรษฐกิจโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาตามรายด้าน จะพบรายละเอียดดังนี้

การวางแผนด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านงบประมาณ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่เคยได้รับการอบรมทางการบริหารและไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร ปฏิบัติการบริหารในยุควิกฤตเศรษฐกิจในด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านงบประมาณไม่แตกต่างกัน

การจัดระบบงาน พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่เคยได้รับการอบรมทางการบริหารและไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร ปฏิบัติการบริหารในยุควิกฤตเศรษฐกิจในด้านการจัดระบบงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาตามรายด้านของการจัดระบบงาน พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่เคยได้รับการอบรมทางการบริหารและไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร ปฏิบัติการบริหารในยุควิกฤตเศรษฐกิจ ในด้านการจัดระบบงบประมาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหัวหน้าหอผู้ป่วยที่เคยอบรมทางการบริหาร ปฏิบัติการบริหารในยุควิกฤตเศรษฐกิจ ในด้านการจัดระบบงบประมาณได้มากกว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยที่ไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร สำหรับการจัดระบบงานในด้านอื่น ๆ ได้แก่ การกำหนดสายการบังคับบัญชา การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การมอบหมายงาน และการจัดระบบด้านวัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ พบว่าไม่แตกต่างกัน

การอำนวยความสะดวกและการควบคุมงาน พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่เคยได้รับการอบรมทางการบริหารและไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร ปฏิบัติการบริหารในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในด้านการอำนวยความสะดวกและการควบคุมงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน

8. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โดยรวมและรายด้านจำแนกตามระดับภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วย

หัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ ที่มีภาวะผู้นำแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. ข้อมูลการบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โดยรวมและรายด้าน

จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนการจัดระบบงาน การอำนวยความสะดวก และการควบคุมงาน ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก สามารถอธิบายได้ว่า ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ในงานวิจัยนี้กำหนดเวลาที่ศึกษา คือ ปีงบประมาณ 2540-2542 ซึ่งในระยะเวลาดังกล่าว ได้มีการกำหนดนโยบายโรงพยาบาลคุณภาพ เป็นแผนงานของพัฒนาคุณภาพบริการ ไว้ในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) กำหนดวิสัยทัศน์ให้โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลทั่วไปทุกแห่งเป็นโรงพยาบาลคุณภาพภายในสิ้นแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ดังนั้น โรงพยาบาลศูนย์ทุกแห่งได้นำแนวคิดการจัดการคุณภาพโดยองค์รวม (Total Quality Management : TQM) หรือการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Quality Improvement : CQI) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพระบบบริการสุขภาพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน การจัดการคุณภาพโดยองค์รวม เป็นระบบบริหารจัดการอย่างหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญต่อคุณภาพบริการรักษาพยาบาลที่มุ่งเน้นลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ เน้นการบริหาร กระบวนการบริการรักษาพยาบาลให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนทุกระดับ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (อนุวัฒน์ ศุภชิตกุล, 2536 อ้างถึงใน องอาจ วิพหศิริ และคณะ, 2539 : 149) การจัดการคุณภาพโดยองค์รวม ใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ใช้เทคนิคการ

จูงใจด้วยการอบรมให้ความรู้ ใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ การสร้างทีม การร่วมแสดงความคิดเห็น การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงาน การเน้นความเป็นอยู่ที่ดีของพยาบาล จะช่วยให้พยาบาลเกิดความพึงพอใจในงานและเต็มใจปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายคุณภาพได้ (Neuhs, 1994 : 29)

จะเห็นได้ว่า เมื่อโรงพยาบาลนำแนวคิดการจัดการคุณภาพโดยองค์รวมมาใช้ หัวหน้าหอผู้ป่วยต้องสนองนโยบายดังกล่าว จำเป็นต้องพัฒนาการบริหารการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของโรงพยาบาล ที่นำกิจกรรมการควบคุมคุณภาพ (Quality Assurance : QA) มาใช้ นอกจากนี้ยังพบว่า มีโรงพยาบาลหลายแห่งเข้าร่วมโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพ (Hospital Accreditation) ทุกโครงการดังกล่าวล้วนมุ่งเน้นการพัฒนา ดังนั้นจึงพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติการบริหารการพยาบาลโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ พิชญ์ ศรีเกลื่อนกิจ (2539)

เมื่อพิจารณาด้านการวางแผน ซึ่งแบ่งออกเป็น การวางแผนด้านบุคลากร การวางแผนวัสดุอุปกรณ์ และการวางแผนด้านงบประมาณ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติกิจกรรม การวางแผนด้านบุคลากรและด้านวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก ยกเว้นการวางแผนด้านงบประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ว่า ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ พบว่า ต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นร้อยละ 30 รัฐบาลตัดทอนงบประมาณลง ทำให้รายได้ของสถานพยาบาลของรัฐลดลงร้อยละ 27 (วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร และคณะ, 2540) ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 กล่าวว่า “เงินเราคงต้องลดลงแน่ ๆ ทั้งในเงินงบประมาณ และเงินรายรับจากประชาชนทั่วไปด้วย” ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 4 กล่าวว่า “ เงินงบประมาณที่ได้รับน้อยลง ส่วนเงินบำรุงน้อยตามไปด้วย จำนวนผู้บริจาคลดลง เนื่องจากมีผลกระทบต่อรายรับของเขา” และคนที่ 6 กล่าวว่า “รายรับลดลง เงินงบประมาณถูกตัด” จากสภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดข้อจำกัดด้านงบประมาณของหน่วยงาน อาจทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนด้านงบประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สัญญลักษณ์ แย้มวิบูล (2539)

2. ข้อมูลภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพ

จากผลการวิจัย พบว่า พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยเดียวกับหัวหน้าหอผู้ป่วยที่จะประเมิน ไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 3 คน ประเมินภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วย

1 คน รวมจำนวนหัวหน้าหอผู้ป่วยที่ได้รับการประเมิน 287 คน นำมาหาค่าเฉลี่ย พบว่า ระดับภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยโดยรวม อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยมีลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การสร้างบารมี การคำนึงถึงเอกบุคลและการกระตุ้นปัญญา และมีภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดการโดยมีข้อยกเว้น อยู่ในระดับสูง ส่วนการให้รางวัลโดยมีเงื่อนไข อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า พยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลศูนย์ รับรู้หัวหน้าหอผู้ป่วยของตนแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำโดยรวมและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับสูง อธิบายได้ว่าการที่หัวหน้าหอผู้ป่วยที่ผู้วิจัยศึกษาเคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการบริหารและภาวะผู้นำ ทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารมากขึ้นและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน และแสดงออกเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับพยาบาลประจำการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Young (1992 : 25-33) พบว่า ในกลุ่มผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูง ได้ผ่านการศึกษาอบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำและการบริหาร ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการมากกว่ากลุ่มผู้บริหารโรงพยาบาลที่มีคะแนนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่ำ นอกจากนี้ หัวหน้าหอผู้ป่วยที่ศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในตำแหน่งบริหารมากกว่า 10 ปี ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจะช่วยให้หัวหน้าหอผู้ป่วยได้พัฒนาความคิด ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ Taylor, Fisher and Kinion (1993 : 30-34) ซึ่งพบว่า ประสบการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาตลอดชีวิต และในการปฏิบัติงานมีผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยแต่ละคน ทั้งการได้รับการอบรมทางการบริหาร และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมีส่วนในการทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยได้พัฒนาทักษะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การสร้างบารมี การคำนึงถึงเอกบุคล และการกระตุ้นปัญญา อธิบายได้ว่า เนื่องจากในยุคปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีด้านการแพทย์และสาธารณสุข ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนประชาชนที่มาใช้บริการจากโรงพยาบาล มีการศึกษาและมีความรู้มากขึ้น ทำให้รูปแบบการให้บริการมีการเปลี่ยนแปลง โดยเน้นถึงคุณภาพของบริการ ราคาที่เหมาะสม มีความสะดวก รวดเร็ว ประกอบกับปัญหาการขาดแคลนพยาบาล และข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงดังที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Bass (1985 : 153) ที่กล่าวว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์การ และสิ่งแวดล้อมภายในองค์การ ลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Bass ประกอบด้วย

การสร้างบารมี ผู้นำจะเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น รักศักดิ์ศรี รักสถาบัน ศรัทธาในวิชาชีพ มีความเพียรพยายามที่จะทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความสามารถในมน้ำใจจิตใจผู้อื่นให้เกิดความจงรักภักดีและกระทำในสิ่งที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน โดยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจเกิดความยึดมั่นผูกพัน เกิดความต้องการที่จะทำงานให้สำเร็จตามภาระหน้าที่ของแต่ละบุคคล และเกิดความปรารถนาที่จะตั้งเป้าหมายในการทำงานให้สูงขึ้น และทำให้ประสบความสำเร็จมากขึ้นกว่าเดิม

การคำนึงถึงเอกบุคคล โดยผู้นำจะให้อิสระในการทำงาน มอบหมายให้บุคลากรปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล ให้การยอมรับบุคลากรตามสภาพที่บุคลากรเป็นอยู่ ผู้นำจะเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือ ทำให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นและภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

การกระตุ้นปัญญา ผู้นำจะกระตุ้นให้บุคลากรใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา เน้นการใช้สติปัญญา มองปัญหาว่าเป็นสิ่งท้าทายและเป็นโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถของบุคลากร ซึ่งผู้นำลักษณะนี้มีความสำคัญในการพัฒนาและขยายบทบาทของพยาบาลวิชาชีพ และเพิ่มเอกสิทธิ์ทางการพยาบาล (ปรากฏพิทย์ อูจะรัตน์, 2541 : 90)

ในการศึกษาคั้งนี้ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยมีภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนอยู่ในระดับปานกลาง โดยหัวหน้าหอผู้ป่วยใช้การจัดการโดยมีข้อยกเว้นอยู่ในระดับสูง ส่วนการให้รางวัลโดยมีเงื่อนไข อยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ว่า ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ผู้นำมุ่งหวังจะให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุส่งไปด้วยดี ป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น ซึ่งความผิดพลาดที่เกิดขึ้นอาจนำอันตรายมาสู่ผู้ใช้บริการ ทำให้สูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และเพิ่มค่าใช้จ่าย ดังนั้นหัวหน้าหอผู้ป่วยจึงใช้เทคนิคการป้องกันและแก้ไขความผิดพลาดโดยการให้คำแนะนำ การตำหนิ การว่ากล่าวตักเตือน หรือการลงโทษ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาด

หัวหน้าหอผู้ป่วยใช้การให้รางวัลโดยมีเงื่อนไขในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ว่า ผู้นำจะให้รางวัลแก่บุคลากร เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับการทำงานให้ประสบความสำเร็จ รางวัลอาจอยู่ในรูปของการให้คำตอบแทน เป็นทรัพย์สิน เงินทอง หรือการยกย่อง ชมเชย จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่าข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ "การให้คำยกย่อง ชมเชย เมื่อลูกน้องทำดี" ภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนเพียงอย่างเดียวจะไม่เพียงพอที่จะนำพาองค์การเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของระบบบริการสุขภาพ ซึ่งนับวันจะยิ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น

ได้ (Dunham and Klafehn, 1990 : 29 ; Mc.Daniel and Wolf,1992 : 60 อ้างถึงใน ปรางค์ทิพย์ อุจระรัตน, 2541 : 85)

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้นำการแลกเปลี่ยน ซึ่งผลการศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับสูง และมีภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ จรัสศรี ไกรภท (2539) ธนิตา ฉิมวงศ์ (2539) และ พิสมัย ฉายแสง (2540)

3. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความแตกต่าง ระหว่างการบริหารการพยาบาลของ หัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ จำแนกตามระดับการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปฏิบัติการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กับหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ปฏิบัติการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโดยรวมแตกต่างกัน โดยหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ปฏิบัติการบริหารในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี การศึกษาสอนให้คนรู้จักคิด วิเคราะห์ และแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เสมอ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง ย่อมได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความสามารถมากกว่า (รัตน ลือวานิช, 2539 : 8) ความแตกต่างของการศึกษา ทำให้คนมีความสามารถในการทำงานและการพัฒนาตนเองไม่เท่ากัน (อาภา โลจายะ, 2538 : 13) นอกจากนี้การศึกษาทำให้บุคคลมีการรับรู้ มีทักษะยอมรับในการเปลี่ยนแปลงได้มากกว่า และมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากกว่า (Lane, 1989) ซึ่ง Raff and Shore (1993 : 105) ทำการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันมากสามารถทำให้เกิดผลของงานที่มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กับสมรรถนะของงาน ดังนั้นหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะปฏิบัติการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ได้แตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความแตกต่างระหว่างการบริหารการพยาบาลของ หัวหน้าหอผู้ป่วยในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โรงพยาบาลศูนย์ จำแนกตามประสบการณ์ในตำแหน่งบริหาร

ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยโรงพยาบาลศูนย์ ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งบริหารแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากหัวหน้าหอผู้ป่วยทุกคนที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์ไม่ว่าจะมีประสบการณ์ในตำแหน่งบริหารที่มากกว่าหรือน้อยกว่า บริหารจัดการภายใต้นโยบายของกระทรวงสาธารณสุขเดียวกัน ทำให้ทิศทางการบริหารจัดการเป็นไปในทิศทางเดียวกันและอาจเนื่องจากหัวหน้าหอผู้ป่วยมีการทำงานร่วมกัน พบปะปรึกษานานหรือกันบ่อย ๆ หัวหน้าหอผู้ป่วยที่ได้รับตำแหน่งใหม่ จะได้รับการปฐมนิเทศในการปฏิบัติงานจากหัวหน้าพยาบาลและหัวหน้าหอผู้ป่วยที่อาวุโสกว่า ในระหว่างการปฏิบัติงานก็จะได้รับการเรียนรู้เทคนิคและวิธีการบริหารจัดการ การแก้ปัญหา อุปสรรค จากหัวหน้าพยาบาลและหัวหน้าหอผู้ป่วยอาวุโสกว่า จึงทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งบริหารแตกต่างกัน ปฏิบัติกิจกรรมการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สัจจา ศรีสุเทพ (2530) ; สัญญลักษณ์ แย้มวิบูล (2539)

5. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความแตกต่างระหว่างการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ จำแนกตามการอบรมทางการบริหาร

จากผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยที่เคยได้รับการอบรมทางการบริหารและไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร ปฏิบัติการบริหารในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโดยรวมไม่แตกต่างกัน อธิบายได้ว่า ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ ทำให้โรงพยาบาลศูนย์หลายแห่งต้องจำกัดหรือลดปริมาณ การส่งบุคลากรไปศึกษาอบรม การจัดการศึกษาอบรมโดยมากกระทำภายในหน่วยงาน และในการฝึกอบรมโดยทั่วไปในองค์กรพยาบาลมักกำหนดให้ผู้ที่ผ่านการอบรมมาแล้วนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาถ่ายทอดสู่บุคลากรอื่นๆ (บุญเลิศ ไพรินทร์, 2539) แม้ว่าจะถ่ายทอดได้ไม่ครบถ้วน แต่ก็ส่งผลต่อความรู้และทักษะของผู้ที่รับการฟังได้บ้าง จึงเป็นเหตุให้หัวหน้าหอผู้ป่วยที่ไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาด้านการจัดระบบงาน ในขั้นตอนของการจัดระบบงบประมาณพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหัวหน้าหอผู้ป่วยที่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร ปฏิบัติการบริหารในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในด้านการจัดระบบงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่ไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร อธิบายได้ว่า การฝึกอบรมอย่างเป็นทางการภายในสถาบันจะทำให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการได้รับการอบรมทางการบริหารเป็นกระบวนการเสริมสร้างและเพิ่มพูนความรู้ ทักษะความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อุทัย นิรัญโต, 2531) เมื่อ

พิจารณาข้อคำถามเรื่องการจัดระบบงบประมาณ ส่วนมากจะเป็นคำถามเกี่ยวกับระเบียบวิธีการบริหารพัสดุ ซึ่งหลักสูตรของการฝึกอบรมทางการบริหารมักจะบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารพัสดุไว้ด้วย จึงทำให้นวนหน้าหอผู้ป่วยที่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร ปฏิบัติการบริหารด้านการจัดระบบงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่ไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหาร สอดคล้องกับการศึกษาของ เสาวภา สีเหนียง (2539) พบว่าการศึกษาอบรมเพิ่มเติมทางการบริหาร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเป็นเลิศในเชิงบริหาร

6. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความแตกต่างระหว่างการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ จำแนกตามระดับภาวะผู้นำ

จากผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับภาวะผู้นำแตกต่างกัน ปฏิบัติการบริหารในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโดยรวมไม่แตกต่างกัน อธิบายได้ว่า ลักษณะความเป็นผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการบริหารหอผู้ป่วย (สกุลพรสังวรกาญจน์, 2528) และจากการศึกษาแบบผู้นำและการความสามารถในการบริหารงานตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศูนย์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่า การเปรียบเทียบผู้นำที่มีประสิทธิภาพต่ำ และผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงกับความสามารถด้านการวางแผน พบว่าไม่แตกต่างกัน (พิชญา ศรีเกลื่อนกิจ, 2539) นอกจากนี้ยังอธิบายได้ว่า กิจกรรมการบริหารงานด้านการวางแผน การจัดระบบงาน การอำนวยความสะดวก และการควบคุมงาน ถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบหลักของหัวหน้าหอผู้ป่วย ดังที่กองการพยาบาล (2539) กำหนดไว้ ดังนั้นหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีระดับภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน จึงปฏิบัติการบริหารในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ตัวแปรระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติการบริหารได้แตกต่างกัน โดยพบว่าระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ปฏิบัติการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ดังนั้นผู้บริหารควรส่งเสริมให้หัวหน้าหอผู้ป่วยได้มีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

2. ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ผู้บริหารการพยาบาลควรพัฒนาความรู้ด้านการวางแผนงบประมาณ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติการกิจกรรมด้านการวางแผนงบประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการวางแผนด้านงบประมาณให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

3. ในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ผู้บริหารควรเร่งหามาตรการการบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ ดำรงไว้ซึ่งคุณภาพการบริการ ช่วยกันประหยัด ลดค่าใช้จ่ายและต้นทุน เช่น การส่งเสริมให้นำรูปแบบการบริการแบบ Case management มาใช้เพิ่มมากขึ้น ในหน่วยงานที่มีการใช้คอมพิวเตอร์ ควรส่งเสริมให้หัวหน้าหอผู้ป่วยเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในโรงพยาบาลเอกชนกับโรงพยาบาลรัฐบาล เพื่อให้ได้ข้อมูลการบริหารที่สามารถนำมาผสมผสาน และประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในโรงพยาบาลที่จะออกนอกระบบราชการ เป็นโรงพยาบาลอิสระในกำกับของรัฐ ภายใต้เงื่อนไขของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

2. ควรมีการศึกษา การบริหารการพยาบาลในยุคภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของผู้บริหารระดับต่าง ๆ โดยศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น นโยบายการเงิน การรับรู้ของผู้บริหารต่อภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ เป็นต้น